

Kriticky ohrozené lokality s výskytom netopierov v Malých Karpatoch

Blanka LEHOTSKÁ, Roman LEHOTSKÝ

Hlaváčiková /4, 84/ 05 Bratislava, Slovakia

Územie CHKO Malé Karpaty patrí z hľadiska výskytu netopierov, medzi významné pohoria Slovenska. Spôsobuje to pomerne veľké zastúpenie krasových oblastí, ale aj dostatočný počet umelých úkrytov - starých budov, opustených banských diel a pod.

Od roku 1993 sa monitoringom a ochranou netopierov na tomto území zaoberá naša skupina základná organizácia č.8 SZOPK - *Miniopterus* so sídlom v Bratislave. Získané informácie nás oprávňujú z chiropterologického hľadiska považovať lokality Medené hámre (štôlna), Tmavá skala (jaskyňa) a Haviareň Gaskyňa za kriticky ohrozené. Navrhli sme preto ich odborné uzatvorenie, čím sa zabezpečí dostatočná ochrana v nich žijúcich netopierov.

Lokalita: M e d e n é h á m r e

Katastrálne územie: Stupava

Charakteristika lokality: Štôlna sa nachádza za obcou Borinka v opustenom kameňolome severne od osady Medené hámre. Pravdepodobne mala slúžiť ako príprava na komorový odstreľ. Lom je situovaný na okraji borinského krasu a bol otvorený v sivých jurských vápencoch. Dva samostatné vchody do štôlny sa nachádzajú na úpätí jeho južného konca. Celková dĺžka prístupných chodieb je vyše 500 metrov. Lokalita patrí do faunistického štvorca 7768. Priamo oproti opisovanej lokalite sa nachádza PR Strmina.

Prítomnosť netopierov:

a) z literatúry: Ide o novú, zatiaľ nepublikovanú lokalitu.

b) podľa vlastných pozorovaní: Uvádzame údaje zaznamenané 4.2.1995:

Rhinolophus hipposideros (1 ex.), *Myotis myotis* (7ex.), *Myotis nattereri* (5 ex.), *Pipistrellus pipistrellus* (117ex.), *Eptesicus serotinus* (6ex.), *Barbastella barbastellus* (20ex.), *Plecotus auritus* (Sex.), *Plecotus austriacus* (2 ex.), *Miniopterus schreibersi* (3 ex.).

Súčasný stav a návrh ochrany lokality: Ide o netopiermi novo-osídľovanú lokalitu. Podľa našich pozorovaní (zima 1992-93, 1993-94 a 1994-95) je najvýznamnejšia z 27 skontrolovaných (zima 1994-95) na území Malých Karpát. Zaznamenali sme tu najväčší počet druhov - 10 (9 hore uvedených a *Myotis* sp.), ale aj exemplárov (172) v rámci jednej lokality. V Malých Karpatoch je v súčasnosti jedinou známou lokalitou výskytu lietavca sťahovavého (*Miniopterus schreibersi*), kolónie večernice malej (*Pipistrellus pipistrellus*) a hojnejšieho zastúpenia uchane čiernej (*Barbastella barbastellus*). Opisovaná lokalita je ľahko prístupná verejnosti, a teda ako miesto výskytu netopierov ľahko zraniteľná. Počas zimovania sú tak netopiere pravidelne vyrušované. Ako príklad môžeme uviesť udalosť, ktorá sa stala v polovici februára 1995. Založenie ohňa a pálenie plastových fliaš v štôlni neznámymi návštevníkmi spôsobilo priame usmernenie šiestich netopierov. Prevažná časť hibernujúcej populácie bola nútená štôľnu opustiť v nepriaznivom zimnom období, čo tiež nemusí znamenať jej prežitie. Žiar, opakovanie sa takýchto alebo podobných negatívnych zásahov v budúcnosti nemožno vylúčiť.

Ochrana tejto lokality naráža na vlastnícke práva. Po našej teletonickej konzultácii a predbežnom rokovaní ÚŽP Stupava s majiteľom kameňolomu, v ktorom sa štôlna nachádza, sa zatiaľ nepodarilo nájsť riešenie vyhovujúce našim predstavám. Táto skutočnosť nám znemožňuje podniknúť ďalšie kroky k ochrane tejto lokality, ktorá by mohla byť novým významným zimoviskom lietavca sťahovavého (*Miniopterus schreibersi*) na území CHKO Malé Karpaty. Zaujímajú sa o ňu aj rakúski profesionálni chiropterológovia z Naturhistorisches Museum vo Viedni, s ktorými sme v problematike ochrany lietavca sťahovavého začali spolupracovať.

Lokalita: T m a v á s k a l a

Katastrálne územie: Plavecký Mikuláš

Charakteristika lokality: Nachádza sa v Sološnicko - trstínskom krase, ktorý tvorí juhovýchodnú časť Plaveckého krasu. Jej vchod je situovaný v nadmorskej výške 500 m. Ide o vrstevnato - riečnu, 50 m dlhú, jaskyňu vzniknutú v triasových vápencoch. Je významnou archeologickou, paleontologickou, a samozrejme - chiropterologickou lokalitou. Jaskyňa bola vyhlásená za CHPV v roku 1976 a v súčasnosti je zaradená pod NPR Kršlenica. Lokalita patrí do faunistického

štvorca 7569.

Prítomnosť netopierov:

a) z literatúry: *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis bechsteini*, *Myotis nattereri* (VACHOLD 1956) a *Myotis myotis* (3 ex.), *Rhinolophus hipposideros* (3 ex.) (MUTKOVIČ 1994)

b) podľa vlastných pozorovaní: Uvádžame údaje zaznamenané 26.2.1995:

Rhinolophus hipposideros (4 ex.).

c) podľa ústneho oznámenia pracovníkov SAV: V 80. rokoch tu zimovala pomerne veľká kolónia bližšie neurčených netopierov.

Súčasný stav a návrh ochrany lokality: V súčasnosti sa stala táto lokalita veľmi populárna v kruhoch zberateľov skamenelín. Jaskyňa každý víkend navštevujú komerční "zberatelia" fosílnych zvyškov jaskynného medveďa *Ursus spaeleus*, a tým dochádza k neustálemu vyrušovaniu zimujúcich netopierov. Minulú zimnú sezónu sme už počas našich dvoch kontrol nezaznamenali žiadneho jedinca. Toto zimné obdobie sme zaznamenali len 4 exempláre podkovára malého (*Rhinolophus hipposideros*), ktoré však zimovali vo vstupnej, pre netopiere z hľadiska teploty nevýhodnej, časti jaskyne.

Po konzultácii s pracovníkmi SNM, nám títo prisľúbili, že znemožnia na burzách vystavovanie skamenelín z tejto štátom chránenej lokality a na náš návrh doplnia do pozvánok upozornenie so zákazom ponúkajúceho prírodnín z krasových a štátom chránených lokalít. Zamedzí sa tak opakovaniu situácie z burzy, ktorá sa konala 3. decembra 1994 v priestoroch SNM v Bratislave. Vtedy sa jaskyni Tmavá skala, okrem možnosti získať z nej skameneliny, urobila nevedomky aj veľká reklama, ktorá spôsobila zvýšenie návštevnosti tejto lokality na neúnosnú mieru, navyše s čisto komerčnými úmyslami. Navrhli sme preto uzavretie jaskyne Tmavá skala, ktoré sa uskutoční v spolupráci s Jaskyniarskou skupinou Plavecké Podhradie Slovenskej speleologickej spoločnosti. Na uzavretie sme s jaskyniarmi zvolili také miesto, aby dostatočne chránilo netopiere, znemožňoval o drancovať lokalitu "zberateľmi", ale zároveň umožňovalo turistom oboznámiť sa v prednej - prístupnej časti s charakterom jaskyne. Následne tu očakávame výraznejšie zvýšenie celkového počtu a druhového zastúpenia zimujúcich jedincov.

Lokalita: H a v i a r e ň

Katastrálne územie: Plavecké Podhradie

Charakteristika lokality: Jaskyňa sa nachádza v severnom úbočí Vápennej. Je známa aj pod názvom "Hevírna". Jej vchod leží v nadmorskej výške 720 m. Má dĺžku 120 metrov. Hlavnú časť tvoria dve studňovité siene s hĺbkou okolo 30 m. Do týchto priestorov bola v minulosti z boku umelo vyrazená štôľňa, čím vznikol druhý samostatný vchod. Lokalita spadá do rovnakého krasového regiónu ako lokalita Tmavá skala. Jaskyňa je súčasťou NPR Roštún. Lokalita patrí do faunistického štvorca 7569.

Prítomnosť netopierov:

a) z literatúry: *Myotis myotis* (41 ex.), *Plecotus auritus* (1 I ex.), *Barbastella barbastellus* (30 ex.) (MUTKOVIČ 1994)

b) podľa vlastných pozorovaní: Uvádžame údaje zaznamenané 25.2.1995: *Plecotus* sp. (2ex.), *Myotis* sp. (90ex.).

Súčasný stav a návrh ochrany lokality: Jaskyňa Haviareň bola už dávnejšie uzatvorená, ale v súčasnosti je uzáver značne poškodený, bez možnosti uzamknutia a je vybúraný múr, v ktorom boli vchodové dvere osadené. Do jaskyne je možné vniknúť aj zlanením z povrchu druhým vstupom. Nakoľko tento nie je vôbec zabezpečený proti vnikaniu nepovolaných osôb, predstavuje taktiež nebezpečenstvo pre, celoročne sa tu vyskytujúce, kolónie netopierov. Blízkosť cvičných horolezeckých skál spôsobuje návštevy tejto lokality dobre lezecky a technicky pripravenými osobami. Vysoká návštevnosť je podmienená aj, len niekoľko 100m vzdialeným, turisticky atraktívnym vrcholom Vápennej (748m n.m.).

Ako u predošlej lokality pomôže jedine dostatočne bezpečné uzavretie jaskyne. Okrem celkovej rekonštrukcie poškodených dvier je potrebné uzavretie aj vrchného vstupu pevnou mrežou. Aj v tomto prípade vykonáme uzavretie lokality v spolupráci s Jaskyniarskou skupinou Plavecké Podhradie. Zamedzí sa tak kladeniu ohňa v jaskyni priamo pod zimujúcou kolóniou netopierov, ku ktorému došlo na jar 1995. Našťastie boli netopiere v dostatočnej výške, a tak k ich usmrteniu tento raz nedošlo.

Literatúra

MUTKOVIČ, A., 1993: Netopiere strednej časti Malých Karpát. Chránené územia Slovenska, 21:37-39.

VACHOLD, J., 1956: K otázke výskytu a rozšírenia netopierov (Chiroptera) na Slovensku. Biologické práce, 2(14):1-68.

Critically endangered bat localities in the Malé Karpaty Mts.

Abstract: Authors describe three hibernation sites of bats in Malé Karpaty Mts.: Medené hámre gallery, Tmavá skala cave, Haviareň cave. These localities are endangered by human activities (tourism, numerous hiking, illegal burning,

quarring). One of these localities (Medené hámre) is an important hibernation site of numerous bat aggregations of *Pipistrellus pipistrellus*, *Miniopterus schreibersi* and *Barbastella barbastellus*. Authors recommend all localities reported in the paper to close all hibemaculas using gates.